

Просечната употреба на пластични кеси во Северна Македонија

врз основа на спроведено теренско истражување

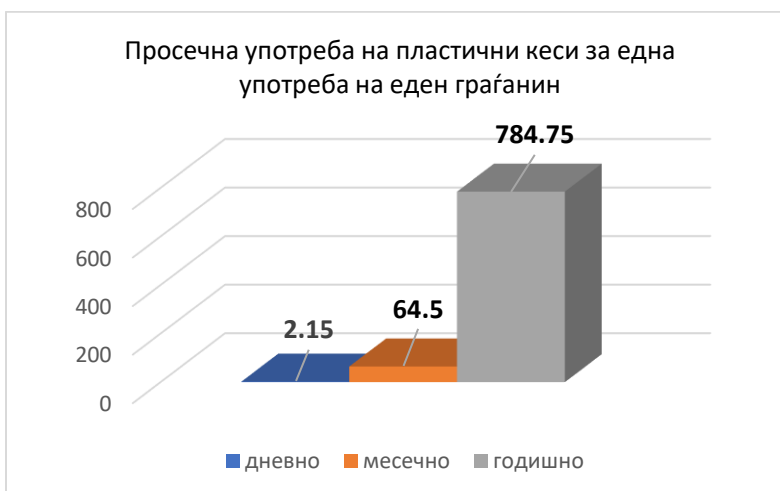
Краток документ за јавна политика

Меѓународниот републикански институт (ИРИ) во 2019 година воспостави соработка со партиските истражувачко-аналитички центри (ПИАЦ или истражувачки центри) на четирите политички партии со најбројна претставеност во Собранието на Република Северна Македонија, ВМРО-ДПМНЕ, СДСМ, ДУИ и Движење БЕСА. Преку серија на обуки, ИРИ овозможи поддршка за јакнење на капацитетите на кадарот на овие центри за истражување на јавното мислење, стратешко планирање, анализа и развивање на јавни политики. Во делот на анализа и развивање на јавни политики, покрај спроведените обуки, истражувачките центри со поддршка на ИРИ и членови на партиските комисиии изработија заеднички документ за јавна политика за употреба на пластични кеси кој го анализира проблемот со употреба и отпад од пластични кеси и во кој се содржани заеднички предлог мерки за намалување на употребата на пластични кеси.

Со цел подобро информирање и добивање на сеопфатни докази врз кои ќе можат да се базираат предлог-мерките и политиките за намалување на употребата на пластичните кеси, претставниците на четирите истражувачки центри на партиите со поддршка на ИРИ заеднички изготвија анкетен прашалник кој ја мери просечната употреба на пластични кеси од страна на потрошувачите. Овие заеднички прашања беа составен дел од истражување на јавното мислење на ИРИ, [спроведено од 30 јануари до 10 февруари 2020 г.](#) Овој кус преглед има за цел да ги претстави клучните наоди, ставови и препораки од дадените одговори кои ќе ја моделираат сликата за просечната потрошувачка на пластични кеси на граѓаните на Северна Македонија и на тој начин попрецизно да ги информира креаторите на политики заради донесување на целесообразни мерки.

Просечна употреба на пластични кеси за еднократна употреба

Во просек, македонските граѓани при пазарување на ден користат по **2,15** пластични кеси за еднократна употреба. Тоа би значело дека на месечно ниво еден граѓанин во просек користи **64,5** пластични кеси за една употреба, а на годишно ниво **784,75** кеси.

Младата популација во просек на ден користи повеќе пластични кеси отколку повозрасната популација и овој тренд е обратнопропорционален со возраста. Возрасната група 18-35 во просек користи 2,43 пластични кеси на ден, возрасната група 36-55, користи 2,30 пластични кеси на ден, а од друга страна пак популацијата над 56 години во просек користи 1,71 пластични кеси на ден. Воочлива е разликата и во бројот на кеси кај различните етнички групи: етничките **Македонци во просек користат 1,92 пластични кеси на ден, додека пак етничките Албанци 2,79 кеси на ден. Оваа бројка кај другите етнички заедници изнесува 2,08 кеси на ден. Според работниот статус, **најмногу пластични кеси употребуваат домаќин(к)ите (2,60 на ден: 949 на годишно ниво),** по што следат службениците (2,47) и работниците (2,41). **Најмала употреба на пластични кеси за една употреба на дневна основа е забележлива кај пензионерите (1,53 на ден; 558,45 на годишно ниво).** Забележителен е и скалест тренд на зголемување на просечната употреба на пластични кеси **правопропорционално со големината на индивидуалните месечни примања.** Па така, испитаниците кои имаат приходи од 0 до 18.000 денари во просек користат 1,99 кеси на ден, испитаниците со приходи од 18.001 до 36.000 денари во просек користат 2,34 кеси, додека пак испитаниците кои имаат приходи над 36.001 денари, користат 2,83 кеси на ден. Гледано географски, пластичните кеси за еднократна употреба најмногу се употребуваат од страна на граѓаните во првата (2,37 на ден) и во шестата изборна единица (2,76 на ден), а најмалку во втората (1,84) и третата изборна единица (1,81). **Речиси подеднаков број на кеси користат и мажите (2,17) и жените (2,12).****

Одлагање на отпадот во домаќинствата

Во голема мера граѓаните ги користат пластичните кеси од пазарување за фрлање на ѓубрето во домаќинствата. 52% од испитаниците го фрлаат ѓубрето само во пластични кеси, додека пак 22% од испитаниците го фрлаат и во пластични кеси од пазарување и во пластични кеси со специјална намена за одлагање ѓубре. **Граѓаните со највисоки приходи, најмногу фрлаат ѓубре во специјални кеси за таа намена, додека пак граѓаните со пониски примања повеќе го фрлаат ѓубрето во пластични кеси од пазарување.**

Дали пластичните кеси ја загадуваат околината?

Резултатите од истражувањето покажуваат дека **постои свесност за тоа дека пластичните кеси ја загадуваат околината.** 62% одговориле значително ја загадуваат околината, со штетни последици по неа, а 29% одговориле ја загадуваат околината, но не значително. Најголема свесност за негативното влијание на пластичните кеси имаат испитаниците од трета изборна единица.

Само 6% од испитаниците одговориле дека пластичните кеси не ја загадуваат околината.

Според вас, колку, ако воопшто, пластичните кеси/ биоразградливите кеси ја загадуваат околината?

Дали биоразградливите пластични кеси ја загадуваат околината?

Кај граѓаните постои перцепција дека биоразградливите кеси помалку ја загадуваат животната средина во споредба со пластичните кеси за една употреба, иако не постојат научни докази за нивна целосна биоразградливост во разумно време, на депониите или во водна средина каде што најчесто завршуваат. 30% одговориле дека значително ја загадуваат околината, додека пак 40% одговориле дека ја загадуваат околината, но не значително. Поради ова тие не се соодветно решение за животната средина.

Во руралните средини забележително е поголемо познавање за негативните ефекти од биоразградливите кеси, 14% повеќе во однос на испитаниците од урбаните средини.

Постои поголемо непознавање за негативното влијание на биоразградливите кеси врз околината. Вкупно 19% од испитаниците одговориле дека биоразградливите кеси воопшто не ја загадуваат околината, при што поголем процент етнички Македонци (21%), отколку етнички Албанци (11%).

11% од испитаниците одговориле дека не знаат дали биоразградливите кеси ја загадуваат животната средина. Најмногу граѓани кои не знаеле каков е ефектот на биоразградливите кеси се од првата и втората изборна единица.

Кои се најдобрите мерки за намалување на употребата на пластични кеси?

Прашани да изберат две од три предлог мерки за намалување на употребата на пластичните кеси, граѓаните подеднакво избираат **целосната забрана на употреба на пластични кеси** (50%) и **поттикнување на употребата на торби за повеќекратна употреба** (50%). Поголем број од испитаниците етнички Албанци се за забрана на употребата на пластичните кеси, а повеќе етнички Македонци пак го поддржуваат поттикнувањето на употребата на торби за повеќекратна употреба.

Торбите за повеќекратна употреба се преферирани повеќе од страна на повозрасното население (56%) во споредба со помладата популација (42%).

Кај етничките Албанците има малку поголема поддршка задолжителното плаќање за пластични кеси (25%) како најдобра мерка во споредба со етничките Македонци (15%). Оваа мерка има најголема поддршка во шестата изборна единица.

Заклучоци и препораки за креаторите на политики: Министерство за животна средина и просторно планирање, Министерство за економија, Собрание на Република Северна Македонија и други засегнати страни

Заклучоците и доказите од спроведената анкета даваат солидна основа за воведување на претходно изготвените предлог-мерки од страна на четирите истражувачки центри. Во таа насока:

- **Во земјата постојат услови и потреба да се воведат целосна забрана за користење на пластични кеси за една употреба** Со оглед на прекумерната употреба на пластичните кеси за една употреба (64,5 кеси на месечно ниво; 785 кеси на годишно ниво), но во исто време и високата свест на граѓаните за нивното штетно влијание врз животната средина (91% се свесни дека пластичните кеси за една употреба ја загадуваат околината) значителен дел од граѓаните и ја идентификуваат оваа мерка како една од најефикасните за намалување на употребата на пластични кеси.
- **Потребно е да се разбие перцепцијата дека биоразградливите кеси помалку ја загадуваат или не ја загадуваат животната средина.** Да се засили едукацијата за штетните влијанија на биоразградливите кеси и да се воведат задолжителна наплата и високи цени за овој тип на кеси кои ќе бидат дозволени за пуштање во промет. Може да се очекува дека граѓаните ќе продолжат да ги користат овој тип на кеси за собирање на смет во домаќинството.
- **Потребно е, особено кај помладата популација, да се поттикне употребата на торби за повеќекратна употреба при пазарување.**